

Oral History Kosovo

INTERVJU SA AVDIJEM DINAJEM

Mitrovica | Datum: 28. oktobar, 2021.

Trajanje: 61 minuta

Prisutni:

1. Avdi Dinaj (Intervjuisani)
2. Anita Susuri (Vodila intervju)
3. Korab Krasnići (Vodio intervju)
4. Renea Begoli (Kamera)

Simboli u transkripciji, neverbalna komunikacija:

() – emocionalna komunikacija

{ } – sagovornik objašnjava nešto gestovima.

Druga pravila transkripcije:

[] - dodatak tekstu kako bi se pomoglo razumevanje

Fusnote su dodaci koji pružaju informacije o mestima, imenima ili izrazima.

Prvi Deo

Anita Susuri: Gospodine Dinaj, da li možete da nam se predstavite? Vaša godina rođenja, datum, mesto, bilo šta o vašoj porodici, vašem poreklu?

Avdi Dinaj: Da, moje ime je Avdi Dinaj, rođen sam 15. aprila 1952 u selu Raušić, opština Peć. Završio sam osnovnu školu u Raušiću, gimnaziju¹ u Peći i Pravni fakultet u Prištini. Ja potičem iz seoske porodice, moji roditelji nisu bili obrazovani, imali su devetoro dece. Cenili su obrazovanje, uspeli su da priušte obrazovanje za njih šestoro [dece] koji su završili fakultet, sve kroz poljoprivredni rad.

Posle mojih studija sam pokušao da našem posao u sudu u Peći. Ali tada, pokojni Riza Loci, koji je bio starešina Okružnog suda u Peći, pošto je poznao celu moju porodicu, rekao mi je, “Znam da ti je brat politički osuđenik,” koji je bio osuđen na četiri godine zatvora, koje je odležao na Golom Otoku² iz političkih razloga, on [Riza] je rekao, “čak iako kreneš ovde da radiš, neće ti dopustiti da nastaviš. Šanse su jako male, tako da ako nećeš da ostaviš traga, idi negde drugde,” iako su Peći tada bili potrebni pravnici.

I onda sam slučajno otišao u Mitrovicu, nikog nisam poznao. Bila je moja sudbina da 1. decembra 1976, nakon što sam šest ili sedam meseci bio nezaposlen, počeo sam da radim kao praktikant u Opštinskom sudu u Mitrovici. Ali tada je posao pravnika bio nadgledan od strane viših tela [iz Tajne službe] u Mitrovici. I nakon tri meseca, bivši starešina opštinskog suda mi je rekao, “Predaj svoja dokumenta da bi postao sudija.”

¹ Evropski tip srednje škole sa naglaskom na akademsko učenje. Razlikuje se od stručnih škola po tome što učenike priprema za fakultet.

² Ostrvo u severnom delu Jadranskog mora koje je od 1949. do 1956. bilo kaznena kolonija za jugoslovenske političke zatvorenike, gde su uglavnom bili zatočeni pojedinci optuženi za simpatije prema Sovjetskom Savezu ili drugi neistomišljenici, među kojima je bilo puno Albanaca. Poznat je i kao pravi Gulag.

Bilo je puno praktikanata u to vreme, od svih tih, izabrali su nas troje da se prijavimo [za stalni posao]. Oko 30. marta 1977. sam izabran da budem sudija u Opštinskom sudu u Mitrovici. Kasnije sam se oženio, ovde, sa Mitrovčankom. Radio sam oko sedam godina kao sudija u Opštinskom sudu. U to vreme sam bio u braku i imao sam troje dece. Po zahtevu mi je uručen stan od strane Izvršnog veća Skupštine u Mitrovici. I tako sam ostao u Mitrovici.

Kasnije, na zahtev sudskog starešine, zbog nedostatka osoblja, od '84 ili '85, počeo sam da radim kao sudija u Okružnom sudu u Mitrovici. [Radio sam] Do '92, kad nas je Skupština Srbije otpustila, skoro sve stanovnike Kosova. U sledećem vremenskom periodu sam radio kao advokat do 2000. U 2000. su me izabrali za sudiju Kosovskog vrhovnog suda u Prištini gde sam radio do penzije.

Moje detinjstvo je bilo teško kao i... i pored pet hektara zemlje na kojoj smo radili, nismo imali drugi izvor prihoda. Ali, postojala je jaka volja za obrazovanjem, moj najstariji brat Šile Dinaj je započeo to [obrazovanje], on je sada preminuo. On je bio učenik u Pećkoj gimnaziji. Takođe, kada je stigao u treći, četvrti razred gimnazije, nije bio redovan učenik, već vanredni; bio je politički zatvorenik.

Anita Susuri: Koje godine? Da li znate koje godine?

Avdi Dinaj: 1962. Onda su ga osudili na oko četiri godine zatvora koje je odslužio na Golom Otoku. Pošto je bio najstariji brat i desna ruka naše porodice, naša finansijska situacija se pogoršala. Dok je on bio u zatvoru, ja sam bio možda četvrti razred osnovne škole. Nakon što se vratio iz zatvora, nastavio je svoje školovanje. Ali imao je sreće što mu nisu oduzeli pravo na obrazovanje jer je bio politički zatvorenik, i tako su mogli da mu oduzmu pravo na obrazovanje odmah.

Anita Susuri: Zašto su ga zatvorili? Šta je uradio?

Avdi Dinaj: U to vreme su to nazvali neprijateljska aktivnost. Politički problemi, postojala je jedna grupa od 20 i nešto ljudi. I onda je nastavio svoje školovanje nakon što se vratio iz zatvora. Završio je Pedagoški fakultet u Đakovici, a ja sam započeo svoje studije u Prištini. Finansijska situacija je počela da se popravlja od kad je on počeo da radi, pomagao nam je svojom zaradom, pre svega poljoprivrednim proizvoda. Tako da... to je bio težak život.

Anita Susuri: U vreme kad je vaš brat bio u zatvoru, Goli Otok je bio ozloglašeno mesto, tako da je bilo teško. Da li se sećate da li je vaša porodica, da li su vaši roditelji bili zabrinuti? Naravno da su bili zabrinuti, ali kako ste vi to doživeli kao dete?

Avdi Dinaj: To je bilo, bilo je kao da je bomba pala na našu kuću. Znači? On je bio najstariji brat i posle mojih roditelja, on je bio glavni ko je binuo o nama. Ali, nakon završetka svojih studija i zaposlenjazo što je morao da se zaposli u to vreme, dobio je posao u Dragašu; jer u to vreme mu nisu dali da se zaposli u oblasti Peći jer je bio politički zatvorenik.

Nakon što je radio u selu Brodosavce oko tri-četiri godine, kao nastavnik albanskog jezika i književnosti- Neko iz poznate porodice Mulići je bio direktor osnovne škole u Raušiću i kada je on [direktor] video da on [moj brat] putuje, rekao je, “Dođi, ovde godine počinješ da radiš u Raušiću.” I onda je radio u Raušiću neko vreme i onda kao nastavnik albanskog u Lođi, do penzije. Kad sam završio studije, dobio sam stan i bio sam oženjen.

Anita Susuri: Kako vam je bilo da dođete iz okruga Peći i nastanite se u Mitrovici, kako se vaša porodica nosila sa time?

Avdi Dinaj: Pa u to vreme moja plata je bila prosečna. Odvajao sam sa strane jedan deo za svoje troškove, a ostalo sam slao svojim roditeljima zato što sam morao da plaćam školovanje mojoj braći i sestrama koji su išli u školu. Dve moje sestre su završile fakultet, morao sam da im pomažem dok se nisu zaposlile kako bi zarađivale.

Anita Susuri: Kada ste se preselili u Mitrovicu, pretpostavljam da ste prodali svoju imovinu tamo [u Raušiću] ili kako se to desilo?

Avdi Dinaj: Nisam, nismo ništa prodali, nismo ništa prodali. Čak i danas kad sam se odvojio od braće, ja imam tri hektara zemlje na kojoj rade moji rođaci. Ali, to je moje imanje koje sam nasledio.

Anita Susuri: Vrat ćemo se malo unazad: kako vam je bilo u srednjoj školi?

Avdi Dinaj: Bilo je jako teško, jako teško. Pećka gimnazija je bila sedam ili osam kilometara udaljena od sela Raušić. Učenicima je putovanje bilo naporno. Dolazio je jedan autobus i škola je počinjala oko osam, bio je samo jedan autobus i ako ga propustiš, morao si da ideš pešaka. I bus od Peći do Dečana je bio prepun {sastavlja prste zajedno} učenika. Tako da nisi mogao da čekaš sledeći jer ćeš zakasnuti u školu.

Anita Susuri: Da li ste ikad zakasnili na autobus i morali da hodate do tamo?

Avdi Dinaj: Nikad nisam zakasnio, ali bilo je trenutaka kada je autobus bio pun i uopšte se nije zaustavljao u Raušiću. I onda su grupe učenika morale da pešače do Peći. Gimnazija i *Shkolla Normale*³ pogotovo, imale su puno učenika iz tog dela.

Anita Susuri: Kakav je bio društveni i kulturni život, da li ste imali mesta gde ste mogli da se družite, rekreativno, ili mesta gde ste mogli da provodite vreme ili kulturne aktivnosti?

³ *Shkolla Normale* se otvorila u Đakovici 1948. kako bi pripremila nastavnike potrebne za novootvorene škole. Osim kratkog prekida tokom italijanske fašističke okupacije Kosova tokom Drugog svetskog rata, to su bile prve škole na albanskom jeziku koje je Kosovo dobilo. 1953. godine se *Shkolla Normale* preselila u Prištinu.

Avdi Dinaj: Mogao si da ideš na kulturne aktivnosti samo kao student. Na primer, u to vreme, ako bi te učitelj, nastavnik video na *korzu*,⁴ to je bila tragedija, a kamoli [da te vide da radiš] nešto drugo (smeši se). Život u to vreme, pogotovo život učenika, bio je kuća škola, škola kuća. I onda sve vreme provedeno tokom šest časova, onda dok dođeš do kuće, morao si da se spremaš za sledeće jutro, da učiš, nismo imali luksuz da izlazimo noću. I onda, morali smo da pomažemo porodici sa poljoprivredom... život je bio težak.

Anita Susuri: Spomenuli ste da ste srednju školu završili u Peći...

Avdi Dinaj: Da.

Anita Susuri: Da, i onda ste nastavili u Prištini...

Avdi Dinaj: Da...

Anita Susuri: Tokom tog perioda, dali se vaša porodica isto selila?

Avdi Dinaj: Ne, moja porodica je ostala u Raušiću, ali ja... u to vreme, putovanje je jedino bilo moguće vozom od Peći do Kosovo Polja zato što nije postojao autoput kao danas. Tamo smo išli vozom i onda smo živeli u studentskim domovima. Živeo sam u domovima tokom mog studiranja.

Anita Susuri: Kada ste bili student?

Avdi Dinaj: Upisao sam fakultet '71-'72. Diplomirao sam 11. septembra 1976.

Anita Susuri: Kakva je bila Priština u to vreme?

Avdi Dinaj: Priština je bila, sećam se toga, studentski grad. Priština je imala oko 36 hiljada studenata u to vreme. Osigurati krevet u domu je bio luksuz za studente. Nije bilo toliko domova koliko ih ima danas. Prekoputa Pravnog fakulteta su bili ti paviljoni, malo dalje su bili domovi 1, 2, 3 i kasarne. Ulica koja je tamo danas je bila u izgradnji u to vreme. Prvo je kantina bila, bila je stara kantina prekoputa Pravnog fakulteta gde su bili ti paviljoni. I kasnije se otvorila nova studentska menza.

Anita Susuri: Kakav je bio grad u to vreme?

Avdi Dinaj: Bio je u izgradnji, bio je u izgradnji. Te ulice su bile u izgradnji, deo prekoputa fakulteta, bili su paviljoni, znate, bez...

⁴ Glavna ulica namenjen pešacima.

Anita Susuri: Nije bilo asfalta?

Avdi Dinaj: Da, bez asfalta, bez...

Anita Susuri: Da li je bilo blatnjavo?

Avdi Dinaj: Da, deo sa Pravnim i Ekonomskim fakultetom, deo sa amfiteatrom, tada je već bio tamo. Tako da su uslovi u kojima se predavalo bili dobri. Na primer, u prvoj godini Pravnog fakulteta, amfiteatar je bio pun.

Anita Susuri: Kakvi su bili profesori?

Avdi Dinaj: Profesori su bili prva generacija profesora koji su osnovali Pravni fakultet. Bardil Čauši,⁵ tada Poreklo prava [kurs], Rifat Osmani [profesor]. Onda, tu je bila Istorija prava koju je predavao Hilmi Ismajli. Da, oni su bili prva generacija profesora; pokojni Faruk Preševa, koji je takođe bio osnivač. On je bio jedan od najboljih profesora civilnog zakona koje je Kosovo ikada imalo. Ali, on je predavao skoro sve kurseve u to vreme, civilne i kriminalne. I u Ugovornom pravu i Ekonomskom pravu, on je bio neuporediv ekspert za civilno pravo koji će zauvek biti pamćen.

Anita Susuri: Da li se tada na primer pričalo o etničkoj pripadnosti Albanaca, o položaju Albanaca u Jugoslaviji? Da li ste vi kao studenti imali neke diskusije?

Avdi Dinaj: Da, tada, u vreme promena u konstituciji... zapravo mi nismo bili republika, već država, zar ne? Ali imali smo maksimalnu slobodu kao studenti. Što se ticalo kulturnog života, bio sam veliki fan Narodnog provincijskog pozorišta u to vreme. Nije bilo premijere, predstave na koju nisam otišao.

Anita Susuri: Kako je bilo tada ići u pozorište? Neki ljudi su govorili da si morao da se oblačiš svečanije, da izgledaš impresivnije?

Avdi Dinaj: Na premijerama smo imali sreće da obezbedimo kartu. Zato što su ih stalno čuvali za političku elitu. Ako bi nešto ostalo studentima, onda smo mogli da ih obezbedimo.

Anita Susuri: Kakve su bile predstave, da li se sećate neke?

⁵ Bardhil Čauši (1936–1999), advokat i aktivista za ljudska prava, koji je bio u zatvoru tokom rata 1999 i ubijen. Njegovi ostaci su pronađeni tek 2005.

Avdi Dinaj: Da, bilo je elitnih umetnika u to vreme, Melihate Ajeti,⁶ Dževat Koraj,⁷ Istref Begoli,⁸ da ne spominjem sad sve. Ali to je bila izvanredna elita. I nije bilo premijere... predstave u Narodnom [provincijskom] Pozorištu da nije bilo puno.

Anita Susuri: Nakon diplomiranja, odlučili ste da se vratite u Mitrovicu, zar ne? Vašoj porodici koja je bila u Mitrovici, zar ne?

Avdi Dinaj: Izvinite?

Anita Susuri: Vaša porodica je bila u Mitrovici nakon što ste diplomirali...

Avdi Dinaj: Ne, ne, [bili su] u Raušiću.

Anita Susuri: Aha, znači odluku ste doneli kasnije.

Avdi Dinaj: Da, uz odobrenje mojih roditelja. Skućio sam se u Mitrovici uz odobrenje roditelja.

Anita Susuri: Spomenuli ste da je bilo teže u Peći zbog vašeg brata i svega...

Avdi Dinaj: Da...

Anita Susuri: I kako se to desilo, ta promena? Išli ste od Raušića do Prištine, onda od Prištine do Mitrovice, kako su te promene uticale na vas?

Avdi Dinaj: Pa, odvajanje od moje porodice je na početku bilo teško. Ali u međuvremenu, nakon što sam dobio stan, moja žena je radila u obrazovanju, u to vreme smo kupili auto i posećivali smo svoju porodicu skoro svaki vikend.

Anita Susuri: Kakav je bilo na poslu tokom tog vremenskog perioda?

Avdi Dinaj: Nije bilo lako raditi kao sudija, to je težak posao, znate? Posao koji nosi odgovornost, ali voleo sam svoj posao.

Anita Susuri: Kakvi su to uglavnom slučajevi bili?

Avdi Dinaj: U opštinskom sudu sam neko vreme radio na civilnom pravu, oko tri godine. I onda jedne godine u istražnom, onda sam radio u krivičnom [pravu]. I bila je '82 kad sam počeo da radim u

⁶ Melihate Ajeti (1935-2005) je bila poznata kosovska glumica, jedna od prvih žena koja je započela profesionalnu glumačku karijeru na Kosovu. Tokom karijere, imala je mnogo uloga kako u pozorištu tako i u filmu.

⁷ Dževat Koraj (1947) je kosovski glumac.

⁸ Istref Begoli (1933-2003) je bio poznati kosovski glumac iz glumačke porodice kojoj je pripadao i Faruk Begoli.

krivičnom pravu i nisam prekidao sa radom tamo do penzije. Ali u zavisnosti od toga šta je bilo potrebno, morao sam da radim i na civilnom pravu.

Anita Susuri: Koja je razlika, pošto neko možda neće znati? Između civilnog i krivičnog prava.

Avdi Dinaj: Pa, krivično pravo...

Anita Susuri: Na primer, kakvih slučajeva tu ima?

Avdi Dinaj: Pa, krivično pravo uključuje manje povrede, veće povrede, ubistva, pokušaje ubistva, znate? Sve što je povezano sa kriminalom. Dok se civilno pravo bavi pitanjima vlasništva.

Anita Susuri: Dakle, dok ste radili, odlučili ste se za to prav, šta... možete li malo više da nam kažete o tome?

Avdi Dinaj: Da...

Anita Susuri: I kako je bilo raditi sa svim [etničkim] zajednicama koje su živele ovde u to vreme, kako je bilo?

Avdi Dinaj: Pa vidite, zajednice su bile tamo u to vreme, kao sudija Okružnog suda, iskreno, možda sam imao sreće što sam to bio, donosio sam presude za slučajeve, posebno ozbiljne slučajeve ubistava i tako to, ali ne političke slučajeve. Ne znam razlog [zbog koje mi nisu davali političke slučajeve], možda je bilo zbog moje porodične istorije, ali nisam imao političke slučajeve. Među njima je bila i istraga o slučaju rudara.

Anita Susuri: Pre nego što zađemo u to, želela bih da pričamo o '81 kada su se desile demonstracije⁹, kakav je bio taj vremenski period?

Avdi Dinaj: Ja sam bio vojnik [regrut] u '79, '80, '81. Tokom '81 celo Kosovo je bilo uključeno u demonstracije, ali nije bilo lako.

Anita Susuri: Koje godine ste se vratili iz vojske?

Avdi Dinaj: Izvinite?

⁹ 11. marta 1981, polomljen je tanjir u studentskoj menzi kako bi se pokazalo nezadovoljstvo lošim studentskim uslovima, nakon čega su mnogi studneti počeli da prevrću stolove. Događaj je pokrenuo velike studentske demonstracije. Zahtev za boljom ishranom i boljim studentskim sobama je simbolički predstavljao i albanski zahtev da budu tretirani jednako sa ostalim narodnostima u Jugoslaviji.

Anita Susuri: Koje godine ste se vratili iz vojske?

Avdi Dinaj: 1980.

Anita Susuri: '80, da. I onda ste nastavili da radite odmah nakon toga?

Avdi Dinaj: Da, odmah nakon.

Anita Susuri: Zanima me da li ste imali neke slučajeve vezane za događaje [tokom demonstracija '81] koji su se desili, neki studenti ili neko?

Avdi Dinaj: Mislite da donesem presudu?

Anita Susuri: Da.

Avdi Dinaj: Ne.

Anita Susuri: Niste imali nijedan?

Avdi Dinaj: Ne, nisam imao nijedan.

Anita Susuri: Kakva je bila atmosfera u to vreme, da li se sećate dana kada su se dešavale demonstracije?

Avdi Dinaj: Pa, atmosfera je bila tmurna... znate? Videli smo mlade osobe koje su se sukobljavale sa policijom, nije lako, oni su zapravo bili deca.

Drugi Deo

Anita Susuri: Želeli ste da pričate o slučaju rudara, pa ako sada možete da objasnite šta se sve tu desilo, kako... kada ste prvi put čuli da se štrajk održava, kako ste se osećali?

Avdi Dinaj: Da, znam, tada, tada je štrajk rudara počeo...

Anita Susuri: Prvo je bila šetnja...

Avdi Dinaj: Da...

Anita Susuri: A onda su ih ispitivali.

Avdi Dinaj: Da, bila je šetnja, šetnja do Prištine kako bi irekli svoje mišljenje o političkim problemima. I... sećate se, zahtevali su ostavku...

Anita Susuri: Rahmana Morine¹⁰...

Avdi Dinaj: Hisamedina Azemija, i tih drugih ljudi. Ali, gledao sam te slučajeve na televiziji u to vreme. Ali kada je počela istražna procedura, sećam se toga kao da je bilo danas... bilo je, ako se ne varam, bio je 13. mart '89. Nakon posla sam otišao u stan. U kasno doba noći, bivši starešina Okružnog suda, Kaplan Baruti, poslao je svog vozača da me doveze njegovim kolima. Pitao sam vozača, rekao sam, "Šta se dešava?" On je odgovorio, "Starešina suda hoće da te vidi."

Kaplan je bio nesvakidašnji čovek, nesvakidašnje dobar. Pozvao me je u svoju kancelariju. Rekao je, "Hteo bih da preuzmeš slučaj Vlasi..." rekao mi je to i kako su ga doveli iz Bijeljine, i da oni hoće da pokrenu istražni postupak. Tužilac je već bio podneo zahtev da se započne istraga. Kontrarevolucija, kontrarevolucija je tada bila najviša kazna, 20 godina kontrarevolucije ili smrtna kazna. Znam da smo Kaplan i ja pričali o tome, rekao mi je, "Molim te, preuzmi istragu." Rekao sam, "Kaplane, ne želim da me ovaj slučaj košta posla. Neću preuzeti. Do sada nisam nikada istraživao političke slučajeve, neću ni sad."

Kako je razgovor napredovao, rekao je, "Ako ne preuzmeš ti, moraćemo da damo nekom drugom i izgubimo pristup slučaju." Znam da sam mu rekao, "Dajte ga kome god hoćete, radite šta hoćete. Meni ne." Kako bi promenio moje mišljenje, pozvao je Tadeja Rodidžija. Dok sam razgovarao sa Tadejom Rodidžijem, rekao mi je, rekao mi je, "Nismo slučajno pričali o tome da te uzmemo za istražnog sudiju." I onda mi je ispričao svoju istoriju. Između ostalog rekao je, "Avdi, u slučaju Marije Šlaku,¹¹ moj brat je bio zatvorenik zajedno sa Marije Šlaku. Kada su ga pustili iz zatvora, živio je još samo tri meseca zato što su ga uništili." Rekao je, "Ako ga sad ne zaustavimo, kada misliš da, da, da..."

I tako jedan zahtev za drugim da ja preuzmem slučaj, ja se složim da radim istragu. Ništa nisi mogao da uradiš što se tiče pritvora jer u to vreme sa pravnim krivičnim procedurama, što se tiče krivičnih dela za koje se razmatrala smrtna kazna, pritvor je bio obavezan. Ja sam započeo istragu, uzeo sam [Azema](#)

¹⁰ Rahman Morina (1943-1990) je imao karijeru kao agent Ministarstva unutrašnjih poslova u SFRJ i kasnije kao stranački funkcioner u komunističkoj ligi Kosova. Uspeo je da se brzo probije kroz stranku i 1981. proglašen je za kosovskog ministra unutrašnjih poslova čime je bio na vrhu policije u pokrajini.

¹¹ Marije Šlaku (1922-1946) je bila albanski nacionalista i politički aktivista, uključena u pokret otpora protiv partizana. Pogubio ju je streljački vod 1946 nakon 13-odnevnog lažnog suđenja.

[Vlasija](#), Aziza Abrašija¹² i [Burhana Kavaja](#) u razmatranje. Onda smo proširili našu istragu. Njih petnaestoro je bilo osuđeno.

Anita Susuri: Kakva pitanja ste im postavljali, jer optužnica je bila kontrarevolucija, ali šta je bio osnov?

Avdi Dinaj: Osnova su bile te demonstracije. Osnova su bile demonstracije, ali bilo je poznato da je to politički slučaj, euforija trenutka, zato što su bili pušteni, znate?

[Intervju se ovde prekinuo]

Avdi Dinaj: Istraga je prvo počela protiv Azema Vlasija, Aziza Abrašija i Burhana Kavaja. Privedeni su na saslušanje u svojstvu optuženih. U toj istrazi bili su angažovani najjemenitiji advokati bivše Jugoslavije. Jedan od njih je bio pokojni Bajram Kelmendi,¹³ advokat kojem će teško ko parirati na labanskoj teritoriji. Tu je bio i Rajko Danilović iz Beograda, Drago Demsar iz Zagreba, Vesta Pesić iz Slovenije. Znate šta? To je bila elita advokature u to vreme.

Anita Susuri: Dakle, zašto je bilo tako? Da li je to bio stvarno bitan događaj koji...

Avdi Dinaj: Da bilo je... zapravo, potreslo je temelj Jugoslavije, kako su ga tad nazivali. I ja sam ispitivao Vlasija, sećam se toga kao da je bilo danas... zato što je grupa pravnika koji su bili poslani iz Beograda radila za tim tužilaca, sećam se kao da je bilo danas. Pored toga što sam imao podršku svojih kolega, imao sam pored sebe i starešinu suda, Kaplana Barutija i Tadeja Rodićija, sa kojima sam se savetovao. Čak se sećam u jednom slučaju tokom istrage, imali smo kratku pauzu za kafu. Ja sam ispitivao Vlasija, on je rekao, "I meni bi dobro došla kafa..."

Anita Susuri: Vlasi?

Avdi Dinaj: Da. I ja nisam mnogo razmišljao o tome i naručio sam mu kafu. Tada sam bio mlad, nisam puno razmišljao o takvim stvarima. Slučajno sam naišao na Kaplana u hodniku, pitao je, "Znači, praviš pauzu?" Rekao sam, "Da, uzećemo kafu." Pitao je, "Da li si naručio jednu i za Vlasija?" Rekao sam, "Da, zašto ne bre?" Rekao je, "Čekaj." Javio je i Tadeju takođe... Rekao je, "Te kafe..." Tada je kafa koštala 20 centi na sudu. Rekao je, "Te kafe se plaćaju preko sudskog računa." Ja sam rekao, "Zašto preko njihovog računa?" "Pusti..." Uzeli smo kafu, i kad smo hteli da nastavimo, Spaso je video da je Vlasi dobio kafu i tražio je da se produži pauza. Ta kafa je postala bitna stvar, svi članovi [suda] su saznali da

¹² Aziz Abraši (1938-2014) je bio ekonomista koji je vodio mnoga značajna društvena preduzeća. Bio je generalni direktor preduzeća Trepča i vodio ga tokom njegovog najtežeg perioda, tokom štrajka rudara 1989, kada su ga otpustili i poslali u zatvor na 14 meseci zajedno sa ostalim rudarima.

¹³ Bajram Kelmendi (1937-1999) je bio advokat i aktivista za ljudska prava. Podigao je optužnicu protiv Slobodana Miloševića na Međunarodnom krivičnom sudu za bivšu Jugoslaviju 1998. Prvog dana NATO rata 1999, srpska policija je uhapsila njega i njegovo dvoje dece, Kastriota i Kuštrima. Njihova tela su nađena sledećeg dana.

je on naručio kafu u kancelariji (smeši se). To se smatralo... iako legalno, okrivljeni ima pravo na pauzu, imaju svoja prava koja... Ali pošto je to bila politička grupa to je bilo kao da...

Anita Susuri: Pa o čemu su pričali, kakve odgovore su vam dali?

Avdi Dinaj: Pa, pričali su o događajima tokom demonstracija. Da su bili... zato što je Vlasi posetio rudare u pećini i oni su pretpostavili da Vlasi, sa Azizom Abrašijem kao generalnim direktorom Trepče, i Burhanom Kavajom kao direktorom rudnika sa flotacijom Stari Trg, organizovao radnike da krenu na štrajk i da se zatvore u pećinama. Ali nisu se raspravljali sa dokazima koji su pokazivali da je bilo nekakvog organizovanja, već je to bilo nezadovoljstvo kao rezultat političkih okolnosti tog vremena.

Anita Susuri: Da li ste to shvatili ili ste isto sumnjali da su ih oni [rudari] možda organizovali?

Avdi Dinaj: Uloga istražnog sudije je da beleži sve što oni kažu, razumete?

Anita Susuri: Da.

Avdi Dinaj: Da budu što precizniji u svojim izjavama.

Anita Susuri: Spomenuli ste da su vas u to vreme stalno pratili.

Avdi Dinaj: Da, pošto sam ja preuzeo istrage, zapravo odmah čim sam izašao iz stana sa ženom i decom, primetio sam ih, tada Državnu sigurnost¹⁴, njihovi ljudi su me pratili u svakom koraku. Za šest meseci tokom kojih sam radio na istragama, bilo je nemoguće da me ne prate. Ne samo mene, i moje ostale kolege, posebno starešinu suda [Kaplana Barutija]. Takođe, zapravo nisam mogao ništa da kažem u svojoj kancelariji zato što smo sumnjali da su oni [Državna bezbednost] postavili uređaje za prisluškivanje.

Anita Susuri: Rekli ste mi i da ste ostali u kontaktu [sa ljudima koje je slučaj zanimalo] i da su se sastanci odvijali u selu Žljebthey did, but I wouldn't like to interpret my colleagues' words?

Avdi Dinaj: Da. Ali nikada nisam upoznao ljude koje je zanimala Mitrovica. Poveo sam svoju ženu i decu... Oni koji su hteli, političari, ljudi iz tog perioda koji su želeli da pričaju sa mnom o slučaju... otišao sam tamo jer tokom leta je naša porodica išla u planinu. I tamo sam imao sastanke. Bilo je ljudi koje je slučaj zanimalo i ja sam ih izveštavao o svakom detalju.

Anita Susuri: Kakvi detalji na primer? O tome kako je istraga napredovala?

¹⁴ Služba državne sigurnosti, poznata i po svom prvobitnom nazivu Uprava državne bezbednosti, bila je tajna policijska organizacija u komunističkoj Jugoslaviji. Bila je i ostala poznata pod nazivom UDBA.

Avdi Dinaj: Da.

Anita Susuri: A kako su izgledale sednice [suda] za tih 15 ljudi?

Avdi Dinaj: nije bilo sednica, uvođeni su jedan po jedan na ispitivanje u kancelariju, u prisustvu advokata. Prvo su dali svoje izjave a onda je na predlog tužioca zatraženo da daju objašnjenje o doakzima. Svi okrivljeni su izabrali da ćute, nisu dali izjavu. Ja sam ispitivao samo okrivljene, dok je svedoke ispitivala Državna sigurnost. Tu je bio i imenovani tužilac, Redžep Kačaniku, koji ih [svedoke] je ispitivao. Ali istražni sudija nije dao nikakav doprinos o kredibilitetu tih svedoka. Zvali su ih [svedoke] bez znanja o... mi smo bili svesni, ali zvali su ih bez doprinosa istražnog sudije.

Znam da kada je počelo suđenje, pokojni Ismet Emra se vratio kao starešina suda, pre je bio predsedavajući sudija. Tokom saslušanja, advokati su tražili da se izdvoje iskazi svedoka, iako nije bilo ničeg važnog u tim izjavama, tražili su da se izdvoje jer im istražni sudija nije verovao. Pozvali su me, rekli su, "Vi ste bili istražni sudija, da li postoji odluka da vam se poveri saslušanje svedoka od strane [Državne] Sigurnosti?" Rekao sam, "Ne postoji." Oni su pitali, "Zašto?" Rekao sam, "Zato što je nisu tražili i zato što je nema." Ali, to je bila sreća. Sećam se kad je objavljena presuda, Nekibe Kelmendi je bila u mojoj kancelariji, kada su oni pušteni iz zatvora. Bilo je zadovoljstvo kad...

Anita Susuri: Dakle, vi niste bili prisutni u sudnici?

Avdi Dinaj: Ne, ja sam radio samo istragu. Nisam čak imao ni pravo da budem član pretresnog veća ili sudija na slučaju.

Anita Susuri: Većina njih, posebno Burhan Kavaja, su nam rekli da nisu očekivali da budu oslobođeni. Tako da je to bilo iznenađujuće za njih.

Avdi Dinaj: Oni...

Anita Susuri: Da li ste i vi delili to razmišljanje? Koje je bilo vaše mišljenje o tome, da li ste mislili da će biti osuđeni ili ne?

Avdi Dinaj: Po mom mišljenju, svaki detalj koji nisam znao mi je jasan. Moje mišljenje je bilo da nema dokaza. Nema dokaza zato što su uzeli svedočenja oko 119 svedoka. Svaki put su te izjave prvo do mene dolazile. Nije bilo dokaza. To je već nešto drugo kad nema dokaza.

Anita Susuri: Kada ste radili istragu, da li se sećate stanja u kojem su bili ti ljudi? Da li su bili uplašeni ili...?

Avdi Dinaj: *Uff* {onomatopeja} bili su zabrinuti, bili su zabrinuti. Bili su... to je bio sumoran period za njih takođe jer...

Anita Susuri: Da li imate konkretan primer na umu koji biste voleli da izdvojite?

Avdi Dinaj: Sećam se kao da je bilo danas, na kraju istraga, Aziz Abraši se nije osećao dobro i rekli su mi da idem da ga posetim u zatvoru. Sećam se kao da je bilo danas, Spasoje i ja smo išli da ih posetimo, obojica su nas pitala da ih posetimo i direktno iz suda smo otišli u zatvor. Bivši čuvar zatvora je bio neki Šerfein Ajeti. Između ostalog, Spasoje je rekao, "Da li" rekao je, "Avdi treba da ga poseti za vreme poseta," kao da su moje istrage propale. Iako je znao da su njegove istrage propale, "i obezbedite mu posebnu sobu [sa okrivljenim]?" Ja sam mu rekao, "Ne znam, za mene ili za tebe?" Šerafedin Ajeti je rekao, "Ako dobije slučaj, naravno da ćemo Spasoje i ja imati posebnu sobu. Ako mi dobijemo slučaj, njemu će trebati posebna soba." I to je bila poprilično gruba šala.

Onda smo ušli unutra da pričamo sa Azizom Abrašijem. Uspeo sam da ga ubedim da je ovo istražni slučaj, slučaj u kojem se prikupljaju dokazi. "Skupljaju se dokazi, biće napravljen izvešta. Odluka će biti doneta na osnovu postojećih dokaza i u skladu sa njima. Ali, ne treba od toga da praviš tragediju." Tako da kad je suđenje počelo, a bilo je produženo suđenje, pored suđenja tu je bilo i puno šala tokom sudske revizije.

Anita Susuri: Kakve šale na primer?

Avdi Dinaj: Kakve šale? Pa, advokati iz tog perioda su bili elita među advokatima. Pošto ja nisam lično tome prisustvovao, nisam bio prisutan, rekli su mi drugi koji su bili, posebno [Adem Vokši](#) i Faruk Korenica koji su živi. Bilo je i drugih, na primer Džafer Malići.

Anita Susuri: Da li ste se sastali [sa nekim od optuženih] nakon odluke koja je donešena za ove ljude, ili kako je to išlo?

Avdi Dinaj: Sastao sam se sa Lazerom Krasnićijem nakon presude. Znam zato što Lazer Krasnići sada živi negde u Opatiji ja mislim. On je bio direktor EKK.¹⁵ Kada sam počeo da ih ispitujem pred tužiocem i kada su došli advokati, rekao je, "Sudijo, mogu li nešto da vas pitam?" Rekao sam, "Nastavite?" Pitao je, "Da li je Kaplan Baruti svestan da sam ja u zatvoru?" Rekao je, "Da." On je odgovorio, "Ne treba više ništa da znam."

Nakon što je izašao iz zatvora, kada sam ga kasnije sreo, pokazao je poštovanje. Rekao mi je, "Sudijo, drago mi je što sam vas video." Rekao je, "Toliko mi je drago da..." Rekao je, "Sudijo, od trenutka kad si počeo da me ispituješ, znao sam na čijoj si strani." I ja sam šaljivo rekao, "Pa tada nisam bio dobar

¹⁵ *Korporata Energjetike e Kosovës (KEK)* - Energijska Korporacija Kosova.

istražni sudija zato što ispitanik ne sme da zna na čijoj je strani istražni sudija, jer sudija treba da bude nepristrasan.”

Anita Susuri: Da li se sećate kakav je bio dan kada su pušteni, zato što su nam ljudi govorili da je bilo kao proslava?

Avdi Dinaj: Da, bilo je proslava kao da je bio državni praznik. Sećam se kao da je bilo danas kada su pušteni iz zatvora, čak je i Bajram došao, Bajram Kelmendi je došao u moju kancelariju i Nekibe je već bila tamo jer je bila moja nastavnica u osnovnoj školi. Gledali smo sve kroz prozor, ljudi su se okupili, kako da... Ni državni praznici se nisu više slavili.

Anita Susuri: Da li ste ih videli kako izlaze?

Avdi Dinaj: Da, zato što je zatvor ispod suda i morali su prođu pored sudskih prozora {opisuje rukama} i izađu na glavnu ulicu.

Anita Susuri: Kako su vam izgledali? Da li su bili srećni?

Avdi Dinaj: Pa vidite, dobiti slobodu nakon osam meseci, skoro godinu dana, nije...

Anita Susuri: Kakve su '90 bile nakon toga? Politička situacija se pogoršala i počele su druge demonstracije. Kakve su za vas bile te godine? Do kada ste radili kao sudija?

Avdi Dinaj: Radio sam do početka '92 kada je Skupština Srbije otpustila sve sudije na Kosovu. Do tada sam radio kao sudija i onda sam počeo da radim kao advokat.

Anita Susuri: Kako su vas otpustili? Da li ste to očekivali?

Avdi Dinaj: Bilo je očekivano, ako ne danas, onda sutra. Očekivali smo to od [ranih] '90-ih, kada će se desiti. Znam zato što su udruženja tada imala ulogu. Posebno Bajram Kelmendi, on je došao i rekao nam, “Morate da ostanete dok vas ne otpuste.” I onda su nas otpustili, otpustili su sve Albance, prazna mesta su popunili Srbima.

Anita Susuri: Da li su doveli druge Srbe ili samo one sa kojima ste već radili?

Avdi Dinaj: Bilo je srpskog i crnogorskog osoblja ovde u Mitrovici. Dvoje ili troje, jedan je došao iz Čačka, ostali su došli van Mitrovice, ostali su bili Mitrovčani.

Anita Susuri: Kakve su bile '90-e za vas kao advokata?

Avdi Dinaj: Pa, kao advokat, zapravo, ceo sud je bio srpski. Mi smo bili (smeši se) neki od nas, imao sam slučaj od oko dvanaest optuženih na isti dan kad i bombardovanje, sve besplatno, [optuženi] koji su oslobođeni nakon što su NATO trupe ušle na Kosovo. Mora si da budeš oprezan. Podelili smo slučajeve, jedni smo radili u pravu, neki tamo.

Anita Susuri: Kako je bilo, mislim početak pogoršanja situacije i početak rata? Kakav je bio taj period?

Avdi Dinaj: Pa bio je sumoran period. Bio je nesvakidašnje sumoran. Na primer, čim bi završio sa poslom, morao si da se izoluješ u svom stanu. Bilo kako bilo, vi ste mladi, ali postojala je *Dora e Zezë*,¹⁶ oni su birali određene ljude i eliminisali ih i ostavljali na ulicama. Čim bi pao mrak, morao si da se sakriješ u svoj stan do sledećeg dana.

Anita Susuri: Da li ste se osećali ugroženo?

Avdi Dinaj: Da, naravno. Ne samo ja, već sve moje kolege su se osećale ugroženo. Sećam se kao da je bilo danas, imao sam suđenje sa Šikrijem Silom, politički slučaj, i rekli smo im [klijentima] da čute, da ne daju nikakve izjave i čim smo završili sesiju, rekao sam Šikriju, "Ne idi u kancelariju zato što je situacija loša." Ja sam odmah nakon suda otišao u stan jer je moj stan bio na severnoj strani [Mitrovice]. Sećam se kao da je juče bilo, čim je otišao u svoju kancelariju da ostavi svoju aktovku, policija ga je zaskočila i... {opisuje rukama} slučaj je čak prijavljen kao napad na njega.

Anita Susuri: Gde ste bili za vreme rata?

Avdi Dinaj: Nisam bio ovde tokom rata. Moj zet je imao prenoćište kod Ribarića, tamo smo otišli dva ili tri dana pre bombardovanja. Kada je bombardovanje počelo, nisi više mogao da ulaziš ili izlaziš iz tih prenoćišta. Onda sam uzeo svoje dete i otišli smo oko 8. aprila [1999]. Prešli smo granicu sa Crnom Gorom uz mnogo poteškoća. Ostao sam u Ulcinju dok NATO trupe nisu ušle na Kosovo.

Anita Susuri: Kakvo je bilo putovanje u Crnu Goru?

Avdi Dinaj: Pa, bilo je jako teško zato što smo bili blizu Ribarića, prenoćišta su bila u blizini od dva do tri kilometara, nismo mogli da ulazimo ili izlazimo. Ostali smo tamo do 8. aprila zato što nismo mogli da ulazimo ili izlazimo. Onda smo imali komčiju, krenuli smo za Novi Pazar. Postojao je pristupni put. Otišli smo u Tutin, postoji pristupni put koji te vodi u Rožaje, ne autoput, već drugi put gde nije bilo policije i ušli smo u Rožaje. Iz Rožaja, kad smo ušli u Rožaje, bilo je nešto drugo i onda smo nastavili u Ulcinj i tamo sam ostao do svog povratka.

¹⁶ *Crna Ruka* je bila tajno militarno društvo koje su 1901. godine osnovali oficiri vojske Kraljevine Srbije. Stekla je reputaciju zbog navodne umešanosti u atentat nadvojvode Franca Ferdinanda u Sarajevu 1914. Poslednjih sto godina, razne srpske vojen grupe su se pojavljivale pod istim imenom. Poznati su po tome što su činili razne ratne zločine i često se ponašali samovoljno.

Anita Susuri: Kako ste primili vesti da je Kosovo oslobođeno, da je rat gotov?

Avdi Dinaj: Bilo je, dolazi sloboda. Da li postoji nešto vrednije?

Anita Susuri: Kako ste odlučili da se vratite? U kakvom stanju ste našli vaš stan?

Avdi Dinaj: Vratio sam se u prvim redovima [automobila] koji su došli iz Ulcinja, to je bio 23. jun '99. Pošto je politička situacija u Crnoj Gori bila uzburkana. Političke vlasti Crne Gore, kolone kosovskih Albanaca koje su bile u Ulcinju su bile duge oko tri kilometara. Nisu nas pustili da idemo sami. Policija je bila iza, kolona automobila se protezala kule u Žljebu i crnogorska policija nas je pratila.

Anita Susuri: I kada ste stigli ovde?

Avdi Dinaj: Kada smo stigli ovde...

Anita Susuri: Pre svega, kako je izgledalo Kosovo na vašem putu ka Mitrovici?

Avdi Dinaj: Pa, sve je bilo uništeno, svaki objekat je bio uništen. Moj stan je bio na severnoj strani. Kada sam [otišao tamo], tamo su bile francuske trupe. Nisam imao drugi stan. Onda sam morao da ostanem kod svekra i svekrve dok nisam našao rešenje za svoj stan.

Anita Susuri: Znači, nikada ne biste mogli da se vratite u vaš stan?

Avdi Dinaj: Kasnije si moga samo da vidiš stan, ali šta je tu bilo da se gleda. Vrata stana su bila polomljena, sve moje stvari i knjige su bile ukradene. Imao sam izvanrednu kolekciju profesionalnih udžbenika. Sve je bilo odneto, nameštaj, bilo je uništeno. I onda su se Srbi smstili u moj stan u severnom delu i nisam više mogao da ga koristim.

Anita Susuri: Sada ste našli rešenje, zar ne?

Avdi Dinaj: Da, našao sam rešenje.

Anita Susuri: Spomenuli ste da ste počeli da radite kao sudija 2000. Kako se to desilo? Kako ste doneli odluku ili su oni vas zvali?

Avdi Dinaj: Tada, prvo, u septembru su formirani neki hitni sudovi koji su radili samo na krivičnim predmetima i onda sam početkom 2000. podneo zahtev i bio sam izabran za Okružnog sudiju. Radio sam do 2002. I onda sam se prijavio da postanem sudija Vrhovnog suda. Novembra 2002. sam izabran za sudiju Vrhovnog suda. Počeo sam da radim 11. januara 2003, radio sam kao sudija Vrhovnog suda do penzionisanja 2017.

Anita Susuri: Kakav je život sada? Sada primате penziju, zar ne?

Avdi Dinaj: Da, sada imam penziju. Otvorio sam svoju pravnu firmu zajedno sa sinom i snajom, svo troje smo advokati. Živimo (smeši se).

Anita Susuri: Ukoliko postoji nešto što biste želeli da dodate ili nam ispričate a da vas mi nismo pitali, a želite da objasnite?

Avdi Dinaj: Pa, ja ne bih više ništa dodavao.

[Intervju se ovde prekinuo]

Korab Krasnići: Gospodine Avdi, ja ću vas na kratko vratiti kroz vreme, opet u '89. Dakle, '88 je bio protest rudara od Trepče do Prištine.

Avdi Dinaj: Da.

Korab Krasnići: I onda je 20. februara počeo štrajk rudara.

Avdi Dinaj: Da.

Korab Krasnići: I onda u neko vreme oko oktobra ili novembra '89, mislim da je bio 7. oktobar, mislim da je tad bio drugi štrajk unutar pećine. To je bila manja grupa rudara koja se izolovala na kraći vremenski period, mislim na četiri dana. Ali to je bilo malo grublje, agresivnije i kada su privedeni učesnici ovog štrajka, kada su bili ispitivani, na primer, slučaj gospodina [\[Ramadana\] Deljošija](#); On je rekao da je bilo poprilično nasilno, poprilično teško. Da li se sećate nečega iz ovog slučaja?

Avdi Dinaj: Ne, ja se nisam bavio ovim slučajem.

Korab Krasnići: Da li su vam vaše kolege rekle nešto o tome?

Avdi Dinaj: Vidite, jesu, ali ne bih želeo da tumačim reči svojih kolega.

Anita Susuri: Da.

Avdi Dinaj: Nije primereno, nije originalno.

Anita Susuri: Dobro. Hvala vam na intervjuu i što ste podelili vašu priču.

Avdi Dinaj: Nadam se da je ispalo dobro (smeši se).